

13. oktober 2017

J. nr. 00.17.00A30-0002

Referat fra møde i Grønt Dialogforum den 2. oktober kl. 16-18 på Skovløkken 4, Tejn, kantinen.

Deltagere: Carsten Scheibye (KB), Jesper Lindstrøm Larsen (TMU), Bo Haxthausen (TMU), Finn Hansen (Bornholms Naturhistoriske Forening), Kurt Jensen (Friluftsrådet), Jens S. Koefoed (Bornholms Landbrug), Kåre Kristiansen (DOF), Mogens Ellebye (Jægerne), Pernille Lydolph (Destination Bornholm), Poul Veise (DN), Martin Petersen (TM), Ole Holm Pedersen (TM), Andreas Lund Povlsen (TM), Katrine Høst (TM).

Afbud/ej tilstede: Erik Thorsen (Sportsfiskerne), Søren Friese (Naturstyrelsen Bornholm), Hans Jørgen Jensen (LAG Bornholm), Karen Nørregaard (Bornholmske Borgerforeningers Samvirke), Mikkel Høst (Bornholms Miljø- og Energiforening/Energitjenesten), Lena Schenk (EUB), Cæsar Funch Jensen (BOFA), Hans Henrik Ipsen (Bornholms Energi & Forsyning), Steffen A. Jørgensen (Skovdyrkerne), Finn Ole Nielsen (Bornholms Museum).

Forkortelse:

TM: Center for Teknik og Miljø.

EUB: Center for Erhverv, Uddannelse og Beskæftigelse

ED: Center for Ejendomme og Drift

Punkterne er inddelt i:

B = beslutnings- eller godkendelsespunkt

O = orienteringspunkt

D = drøftelse

1. Godkendelse af dagsorden (B).

Dagsorden blev godkendt. Kåre Kristiansen blev budt velkommen som ny repræsentant for DOF. Kåre afløser Jens Christensen.

2. Godkendelse af referat fra møde den 24. april 2017 (B).

Referat godkendt uden bemærkninger.

3. Orientering og drøftelse om forslag til projekter under Grøn Ordning ved Center for Teknik og (O og D)

I forbindelse med tidligere opsætning af vindmøller på Bornholm, er der for hver opsat vindmølle indbetalt penge på en særlig konto, som Energinet.dk administrerer. Puljen kaldes 'Grøn Ordning'. Herfra kan BRK søge om at få udbetalt penge til initiativer, der støtter den grønne ordnings formål. Der er et beløb på 607.200 kr. til rådighed til Bornholms Regionskommune. Midlerne skal søges hjem inden den 31. oktober 2017.

Bornholms Regionskommune vedtog i 2015 en politik for Grøn Ordning (se vedhæftede bilag). Af denne fremgår det, at kommunalbestyrelsen har vedtaget følgende model for anvendelse af midler fra Grøn Ordning i kommunen:

- 50 % af midlerne i den grønne ordning skal anvendes af Center for Teknik og Miljø til naturgenopretning og forbedrede adgangsforhold til naturen samt til klima- og energiforbedringer. For at sikre formidling, ejerskab og kvalificering af projekterne vil forslag til projekter blive forelagt til drøftelse i Grønt Dialogforum.
- 50 % af midlerne allokeres til konkrete projekter i samarbejde EIB (Energy Innovation Bornholm) med reference til den grønne ordnings retningslinjer og med udgangspunkt i "Strategisk Energiplan 2015-2025".

Center for Teknik og Miljø har med udgangspunkt heri udarbejdet forslag til anvendelse af 50 % af midlerne (ca. 300.000 kr.) til naturgenopretning og forbedrede adgangsforhold til naturen og fremlægger hermed disse forslag for Grønt Dialogforum.

Ole Holm Pedersen gennemgik Center for Teknik og Miljø's forslag til projekter:

- Genopretning af Kæmpeåen (prioritet 1):
Projektområdet er beliggende i en bornholmsk sprækkedal kaldet Fuglesangen ca. 1 km. nord for Rutsker på Bornholm. Projektet går ud på at genåbne Kæmpeåens øvre løb over en strækning på ca. 1300 meter, hvilket udgør næsten 1/3 af hele Kæmpeåens forløb. Strækningen blev rørlagt og drænet i 1956, hvorved engen, som på det tidspunkt rummede store naturværdier som den sjældne plante Melet Kodriver, løvfrøer og mængder af vadefugle og andre fugle, bl.a. traner, blev omlagt til avlsjord. En genåbning og afsnøring af drænene vil i løbet af nogle år kunne gendanne ådalens flora og fauna, samt give flere gydepladser for havørreder. Engen indhegnes og afgræsses. Med udgangspunkt i et nyetableret udsigtstårn, vil der blive etableret en sti gennem engen og langs vandløbet, så publikum kan opleve naturen på tæt hold.

Beløb: hele summen på ca. 300.000 kr. indgår i projektets samlede budget.

- Naturgenopretning i Præstemosen ved Klemensker (prioritet 2):
Det område, som i dag går under betegnelsen Præstegårdsmosen, er en meget dyb smeltevandsdal, hvor der oprindeligt har været en mose med et vandløb, hvor vandløbet formentlig i 1950-erne eller tidligere er blevet rørlagt og området måske drænet. Nu fremstår den sydlige del af dalen ret tør og bliver brugt til græsslet. Den nordlige del er de seneste 30 – 40 år groet til med især rødøl og har ikke været afgræsset i mange år. De tørre gruskrænter i siderne står med højt græs eller er under tilgroning.

Projektet går ud på at genskabe vandløbet og en mere våd eng, tynde kraftigt i elletræerne, hegne området ind og lave aftale om afgræsning. Dette vil tilføre området større naturværdi ved at genskabe mulighederne for udvikling af den oprindelige flora og fauna. I tillæg vil det give borgerne i Klemensker og andre besøgende en meget større naturoplevelse ved at færdes i området, hvor der er forvejen er lavet stier med offentlig adgang.

Beløb: anslået 150.000 kr.

- Naturgenopretning i Muradammen (prioritet 3):

Muradammen er et lavt engområde beliggende 1,5 km. syd for Olsker kirke, men i Klemensker sogn. I den nordlige del har der oprindeligt været en egentlig sø. Nordvest for engen rejser grundfjeldet sig stejlt op, som en mur. Deraf måske navnet. Engen gennemløbes af Tejn Å, som her er delvis rørlagt. Projektet går ud på at grave rørlægningen op og i stedet etablere et meget overfladenært vandløb. Det vil genskabe den våde eng til glæde for flora, fauna og områdets besøgende.

Beløb: anslået ca. 50.000 kr.

Grønt Dialogforum drøftede de fremlagte forslag. Der var grundlæggende enighed om prioriteringen. Det blev nævnt, at Kæmpeåen er et vigtigt projekt, som flere foreninger gennem længere tid har været involveret i og bakker op om. Det blev også nævnt, at Klemenskerprojektet er godt, fordi det giver en større tilgængelighed for offentligheden (bynært) og formodentlig hurtigt kan realiseres, og så er det det projekt, som fysisk er placeret tættest på de vindmøller (Tornbygårdmøllerne), som har udløst midlerne.

Idet det stadig er usikkert, om Kæmpeåprojektet kan realiseres, og Grønt Dialogforum gerne vil være sikker på, at midlerne reelt kan anvendes, foreslog Carsten Scheibye følgende:

Under Grøn Ordning søges der midler til projektet vedr. Præstemosen i Klemensker (150.000 kr.) og projektet vedr. Kæmpeåen (150.000 kr.). Hvis muligt tages projektet vedr. Muradammen med i ansøgningen som en tredje prioritet i tilfælde af, at Kæmpeåprojektet ikke kan realiseres. Herudover anvendes der 150.000 kr. fra midler ved budgetforhandlingerne afsat til biodiversitet (der er afsat 600.000 kr. årligt de næste 4 år) til Kæmpeåprojektet.

Grønt Dialogforum erklærede sig enig i dette forslag.

Hvis det viser sig, at dette forslag ikke kan lade sig gøre, kommer der en skriftlig høring af Grønt Dialogforum, eller der indkaldes til et hurtigt møde.

Grønt Dialogforum var enige om at understrege, at projektforslagene er afgrænset som beskrevet, og at de ikke skal få konsekvenser for arealer uden for projektområderne.

Se bilag til dagsordenspunkt 3 med bl.a. Politik for Grøn Ordning og projektbeskrivelser for de tre projektforslag samt oplæg fra mødet.

4. Kort orientering vedr. vandrådsarbejdet, ved Center for Teknik og Miljø (O)

Katrine Høst orienterede kort om vandrådets arbejde.

Vandrådet blev nedsat april 2017. Der har været afholdt møde 2. maj, 16. august og 4. oktober (efter Grønt Dialogforums møde den 2. oktober).

Et enig vandråd har afsluttet opgave 1 med følgende konklusion: Vandrådet argumenterer for fortsat at beholde alle 7 vandløbsstrækninger, som pga. faglige kriterier ellers står til at blive udtaget, i vandplanerne. Opgave 2 blev behandlet på mødet den 4. oktober. Opgave 3 er ikke relevant for Bornholm.

Center for Teknik og Miljø skal indberette kommunens indstilling under inddragelse af vandrådets anbefalinger til Miljøstyrelsen senest den 31. december. Indberetningen forventes godkendt på Teknik- og Miljøudvalgs møde i november eller december.

Se endvidere oplæg fra mødet.

5. Orientering om kommende naturråd i forbindelse med udarbejdelse af Grønt Danmarkskort, ved Center for Teknik og Miljø (O)

Andreas Lund Povlsen og Katrine Høst orienterede om det kommende arbejde med Grønt Danmarkskort og lokalt naturråd.

Landets kommuner skal ifølge planloven fastsætte retningslinjer i kommuneplanen for varetagelse af naturbeskyttelsesinteresserne og i den forbindelse udpege Grønt Danmarkskort som led i en forstærket indsats for større og bedre sammenhængende naturområder. I forbindelse med denne opgave skal kommunerne oprette lokale naturråd, der skal bistå kommunerne med udpegning af områder, som skal indgå i Grønt Danmarkskort.

Bornholms Regionskommune har lagt information om oprettelsen af det lokale naturråd på kommunens hjemmeside den 18. september og har pr. mail orienteret en række foreninger og organisationer herunder medlemmerne af Grønt Dialogforum. Relevante foreninger og organisationer kan til og med den 16. oktober indstille medlemmer til det lokale naturråd. De nærmere kriterier for relevante foreninger og sammensætning af rådet er beskrevet på kommunens hjemmeside her: <https://www.brk.dk/Indflydelse-Politik/Hoeringer/Sider/Oprettelse-af-lokalt-naturraad.aspx>

Rådets sammensætning forventes vedtaget på Teknik og Miljøudvalgsmøde den 6. november. Første møde i naturrådet forventes afholdt medio november. Arbejdet med Grønt Danmarkskort tilstræbes afsluttet 1. februar 2018 pga. kommuneplanprocessen.

Der blev spurgt til omfanget af møder og afsatte ressourcer til arbejdet i det lokale naturråd. Der forventes omkring 4 møder, og at der er afsat de tilstrækkelige ressourcer. Katrine Høst er tovholder på selve naturrådet, mens Andreas Lund Povlsen er tovholder på Grønt Danmarkskort i kommuneplanen, og arbejdet foregår i et samarbejde med flere naturfaglige medarbejdere.

Det blev foreslået, at erhvervsorganisationerne Dansk Industri, Dansk Byggeri, Horesta og Dansk Skovforening også orienteres pr. mail om oprettelsen af det lokale naturråd (Dansk Skovforenings lokale repræsentant er dog allerede orienteret).

Der var enighed om, at det er en god idé, at Teknik- og Miljøudvalget har en eller flere observatører i det lokale naturråd.

Se endvidere oplæg fra mødet.

6. Drøftelse som forberedelse af tema om mountainbike til næste møde i Grønt Dialogforum (D)

Grønt Dialogforum har tidligere besluttet, at friluftsliv skal være et punkt, som sættes på dagsordenen mindst en gang om året. På Grønt Dialogforums møde i april, blev det foreslået, at mountainbike kan være et tema for næste friluftslivsdrøftelse i Grønt Dialogforum. Det blev foreslået, at der nedsættes en lille arbejdsgruppe, som skal planlægge et mountainbiketema. Til denne arbejdsgruppe meldte sig Pernille Lydolph (Destination Bornholm), Poul Veise (DN), Kåre Kristiansen (DOF) og Kurt Jensen (Friluftsrådet), og der var enighed om at bede Søren Friese (NST) også om at deltage. Katrine Høst indkalder til et møde i arbejdsgruppen.

7. Eventuelt

Næste møde i Grønt Dialogforum den 11. december er det sidste i denne valgperiode. Det blev foreslået, at vi på mødet siger farvel og god jul med noget julegodt.